

1. Olearij, Gottfr. / diff. de morte et vita
fidelium cum Christo, Lipsiæ 1710.
2. Olearij, Joh. / diff. de correptione
concionatoria, Lipsiæ 1689.
3. ——— / diff. de lacrimis Christi sub
ingressum Hierosolymorum fufis,
Lipsiæ 1683.
4. ——— / diff. de resurrectione spiritua,
Lipsiæ 1698.
5. Oporini, Joach. / programma de demon-
stratione spiritus ac virtutis,
Göttingæ 1738.
6. ——— / diff. de usu doctæ simplicis,
fatis contra scepticos, Göttingæ 1739.
7. Ortlob, Joh. Christoph. / diff. de samue,
a judice et propheta non pontifice,
aut sacerdote sacrificante, Lipsiæ
1719.
8. ——— / diff. de pacto Davidis et Abneri
contra Jebusetum, illicito, Lipsiæ 1709.

71. 20. 31
DISSERTATIO EXEGETICA

DIVINO DVCTOS SPIRITV
DEI ESSE FILIOS

EX ROM. VIII. 14. ASSERENS

QVAM

DEO AVSPICE

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO

SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO

D O M I N O

WILHELMO HENRICO

DVCE SAXONIÆ, IVLIACI, CLIVIÆ, MONTIVM
ANGARIÆ ET WESTPHALIÆ, COMITE
SAYNÆ ET WITTGENSTEINI: RELIQUA

AMPLISSIMI PHILOSOPHORVM ORDINIS BENEFICIO,
ERVDITORVM IVDICIO

DIE OCTOBR. A. O. R. MDCCXXXVIII.

PRÆSIDE

M. IOACH. EHRENF. R.
PFEIFFERO

SVBJICIET

RESPONDENS

IUSTVS FRIDERICVS STATIVS

MEGAPOL. S. S. THEOL. ET PHIL. CVLT.

JENÆ, LITERIS MARGGRAFIANIS.

§. I.

Quod meditatam imus, Divi Pauli oraculum his verbis consignatum legimus: *οσοι γαρ πνευματι θεσ αγαγονται ετοι εισιν υιοι θεσ.* Neque circa eam lectionem aliqua occurrunt, quæ nos magnopere remorari possent, codicum divortia. Quamvis enim in nonnullis codicibus postrema incisi verba eo combinata ordine deprehendantur: *υιοι θεσ εισιν*, sensui tamen quem sectamur unice nullum inde periculum imminere, nemo, opinor est, quin intelligat. Quapropter actutum ad id quod agimus properamus, notiones ipsas abs auctore propositas, quo par est ordine scrutaturi.

Duas propositio notiones exhibet, quarum altera subjectum, prædicatum altera constituit. Oportet igitur primum nos de subiecto esse sollicitos, adeoque indagare, quid illud sit; *αγεσθαι πνευματι θεσ*: quod rite ut assequamur, definiendum ante est, per *πνευμα θεσ*, quid hic intelligatur.

§ II.

Vocabulum *πνευμα*, si quod aliud æquivocum maxime & significandi potestate varium existit. Quemadmodum enim prima sui notatione impulso aeri destinatum, halitum ventumque exprimit: ita translatum inde est ad denotandas substantias vi cognoscendi præditas, quarum experiri operationem possumus, etsi minus ipsæ queant externo sensu usurpari; atque hinc amplius de variis affectionibus in isto substan-

stantiarum genere obviis adhiberi fœvit. Neque mihi temere quisquam inficiabitur, posse idem etiam, quando cum nomine Dei constructur, sùlo præsertim scripturæ, eandem admittere significandi varietatem.

Non penitet, quòd hic assertum est, exem. lis confirmare. Terminò itaque scorsim considerato, significatum ventis convenire ex Job. III. 8. Job. XXXVII. 21. perspicitur: eidem respondere notionem substantiæ vi cognoscendi prædicte loca docent Ebr. II. 14. Ps. CIV. 4. Act. VII. 59. significatus postremo loco enumerati exempla habes, I. Cor. XII. 10. I. Reg. II. 9. 15. Nec terminum compositum *πνευμα Θεο* varios istos respicere significatus quoad priorem ex Exod. XV. 10. Es. XI. 15. quoad alterum ex I. Cor. XII. 11. Es. XLVIII. 16. Cap. LXIII. 10. quoad postremum ex Act. II. 17. 18. Col. 33. Ps. LI. 12. Ez. XI. 19. aliisque elucescit.

§. III.

De notione impulsu aeris ad locum nostrum transferenda, cogitare nemo potest, nisi ignoratis iis, quæ in regno gratiæ obtinent, effectum audeat concipere, cuius ratio assignari in causâ nequeat. Notio vero quarundam affectionum, quas substantiæ exhibent vi cognoscendi gaudentes, ut est per se a primo vocis significatu remotior, ita hæc etiam transferri nequit. Hoc enim quod per *πνευμα Θεο*, intelligitur, testatur v. 16. Testari autem, si quantum maxime potest proprie accipiatur, quid est aliud quam observationem aliquam, id est cognitionem absque ratiocinatione partam alteri significare? Atqui cognitio actus est, adeoque vim intra subjectum suum deponit aliquam: vis autem non est eorum, quæ inexistunt: quapropter *πνευμα Θεο* siquidem notionum alioqui sibi respondentium aliquam hic designare debeat, non potest non substantiam facultate cognoscendi instructam, secundum proximum a primo significatum, denotare.

Nitimur hic proprietate literarum, non quod nomen posse alium etiam significatum vocis *μαρτυρειν* obtinere: sed quod ab ea non arbitremur recedendum, quamdiu ipsam adjectæ ferunt notiones.

§. IV.

Substantiarum autem vi cognoscendi prædicarum duo genera sunt; intelligens alterum; alterum minus. Priori vox *πνευματος* frequentius, parcius adhæret posteriori; neque hic

hic sane licet de eodem cogitare. Testandi enim actus duplicem exigendo relationem unam rei ad cognitionem, alteram cognitionis ad signum ei constituendum fieri absque distincta cognitione, quæ intellectu debetur, haud potest. Certum proinde esto, per consuetam significandi potestatem non posse hic *πνεῦμα Θεοῦ*, nisi substantiam intelligentem, quam vocamus spiritum designare.

Subvereor omnino, ne hic quibusdam iusto videar prolixior adstructa notionem substantiæ citra ambages voci *πνεύματος* notionem spiritus vindicandam fore judicaturis. Sed hi erunt fere quibus Lexicographorum asserta axiomatum instar sunt: Curatius iuvat, dum in scriptura interpretanda versamur, usum ipsius consulere ei autem non insolens est vocabulum *πνεύματος* etiam de brutorum animabus usurpare. Conf. si placet, Koh. III. 21.

§. V.

Ex spiritibus primum omnium ipsam nostram animam cognoscimus, dari autem præter eam alios constat. Sed *πνεῦμα Θεοῦ* ab anima nostra distinguitur, v. 16. Spiritum igitur ab anima nostra diversum innuit. Inter spiritus vero ab anima nostra diversos infinitus unus est; finiti complures, quos status moralis differentia in bonos ac malos dividit. De malis hic tacendum, me non monente perspicis; bonos autem fac abs Auctore intelligi. His ergo testimonium de filii Dei conferendo, actum vindicat saluti generis humani publicæ inferuentem: quare, quum in his communia sint horum spirituum officia, plurium numero compellare eos debebar: quod vero quum secus fiat, nec de spiritibus finitis, quos bonos dicimus, Auctorem loqui colliges. Quare si omnino contentum ipse vocis significatum seruet: non erit nisi de spiritu infinito explicandus.

Nihil moramur Sandianam hypothesein, qua *πνεῦμα* unitatis numero usurpatum complexum designare plurium spirituum statuitur; pluralem enim numerum adhiberi, ubi de pluribus individuis sermo est, luculentissime apparet ex Ebr. 1. 7. 14.

§. VI.

Spiritus infinitus Deus est: Deum vero dupliciter constat spectari posse, cum absolute, tum relative, quatenus veneran-

randam sistit personarum trinitatem. Si in consideratione absoluta hic persisteris, dicendum utique est, tum Spiritum Dei ipsum esse Deum absolute spectatum, tum etiam eundem esse Spiritum Dei absolute considerati: sed quamdiu in consideratione Dei absoluta perseveramus, non nisi unicum concipimus, cui istud nomen competat, proindeque eo pacto Spiritus Dei, & ipse unicus ille Deus & tamen Spiritus etiam unici illius Dei, hoc est, sui ipsius Spiritus dicendus foret: at qui, nemo non id absque sensu dici perspicit, unde consequitur, ut per *πνευμα Θεου*, nisi penitus consuetam significandi potestatem deferat, peculiaris Divinitatis aliqua persona hic intelligenda veniat.

Ab hoc, quem indicavimus, significato tantum abest, ut scripturae sanctioris usus abhorreat, ut frequentissima porius illius passim occurrant specimina. Vid. Gen. I. 2. Ef. LXI. 1. II. Sam. XXIII. 2. Matth. III. 16. Luc. II. 26. 29. Act. V. 3. 4. I. Cor. XII. 4. 11. Non ignoramus quidem moveri a Socinianis omnem lapidem, ut contra ea quae asseruimus aliquid efficiant: sed quanto pere ipsos locorum percellat evidentia Sandiana demonstrat hypothesis, ut non sit opus, his immorari nunc prolixius.

§. VII.

Quum itaque ex notionibus, quas consueti significandi potestate, vox *πνευμα Θεου* denotare valet, non possit aliqua ad locum nostrum applicari, nisi ea sit, qua peculiarem signet Deitatis personam; superest ut videamus, an hæc notionibus cæteris adjunctis, hæc illi consentiant? Qui *πνευματι Θεου* ducuntur, censendi erunt intuitu ipsius pati; quum ens, a quo alterum patitur, agens ipsum existat; actio autem vim sibi præstruat, per *πνευμα Θεου* ens hic intelligi vi præditum, apparet. Eidem enti vindicari testimonium, de hominibus Dei filiis, jam observavimus: testimonium illud non potest nisi certo cognoscentis esse, foret enim alioqui supervacuum. Certum igitur testanti sit oportet, nos esse Dei filios. Nos esse Dei filios, per criteria externa certo nequit cognosci, fallacia quippe sunt. Ex interno igitur statu animi iudicium, ut fiat, opus est. Id vero in ente a nobis diverso requirit eam vim, quæ intimos scrutatur recessus, quam quum scriptura, soli enti infinito vindicet, ens illud quod *πνευμα Θεου* hic denotat,

notat, patet concipi per vim debere infinitam. Sed idem ens ab eo distinguitur, qui Christum excitavit e mortuis v. n. quare, quum ei etiam vis infinita competat, idem vero contradistingui sibi ipsi nequeat, relinquitur ut vis in ipso infinita non sit spectanda absolute, sed quatenus peculiari personalitatis caractere insignitur. Πνευμα θεου notionum adjunctarum consensu peculiarem signare Divinitatis personam debet. Jam nemo mihi negaverit si ex notionibus quas vox consuetu usu designare potest, reliquæ consistere cum notionibus adjunctis nequeant: una vero iisdem optime consentiat, fore eam certo jungendam voci isti. Certum igitur esto, per Πνευμα θεου peculiarem in nostro loco Divinitatis personam innui.

Confirmari etiam, quæ de vi infinita spiritui Divino vindicanda dicta sunt, ex illo possunt adiumento, quo succurrere infirmitati nostræ dicitur v. 26. Quomodo enim succurreret, nisi nosset qua parte, quo tempore, qua in re adiumento opus esset? sed eiusmodi infirmitatis nostræ cognitio, num vindicari alicui poterit, nisi statum animæ humanæ quovis momento intime perspectum habeat? atqui hoc cum certitudine omnimoda præter nos ipsos nemo nisi Deus habet.

§. VIII.

Divina autem hæc persona quemadmodum eo potissimum caractere distinguitur, quod a Patre & Filio procedat: ita se præcipue manifestat humanas animas satisfactionis pro ipsis præstitæ participes, Divinoque amore dignas efficiendo. Prius ex Gal. IV. 6. posterius ex 1. Cor. XII. 3. 11. intelliges. Dum enim dona ministris dispensat ecclesiæ, dispensat utique in salutem Ecclesiæ: Ecclesiæ autem salus in acceptatione satisfactionis pro hominibus præstitæ ponitur, qua cum Divina benevolentia indivulso conjuncta est nexu.

Definita sic notione, quam Πνευμα θεου in nostro designat loco, circa evolvendum subjectum officii alteram partem explevimus. Superest proinde ut de voce altera, quæ cum priore in unam coalescit notionem complexam, dispiciamus. Nunc ergo significatum vocis ἀγγελου determinemus.

§. IX.

§. IX.

Vox *ayew* primo sui significatu idem est quod ducere amplissimo locorum, in quibus deprehenditur suffragio. Non recedit ab hoc significatu Novi Scripturae foederis, sed ea terminum usurpat lege, ut de subjecto enuntiat ratione praedito, ut tum ei demum tribuat, quando cum mobili aliquo continuo progreditur, motumque illius mobilis inter progrediendum moderatur. Proprio igitur significatu ex usu certe scripturae *ayew* nihil est aliud quam simul cum altero progrediendo progressum ejus ad arbitrium suum dirigere. Duci porro quisque opinor eum censere quem ducit alter: hinc *to ayedai* asserendum de eo erit, cujus progressum alter cum ipso progrediens ad arbitrium suum moderatur.

Ex pluribus quae in consensum nostrum advocare possemus locis tantum observabimus Matth. XXI. 2. Joh. X. 16. Act. V. 26 27. Cap. XXII. 24. XXIII. 18 ex quibus notio designata abunde confirmatur. Quid e. g. agebant alii discipuli, asinam Christo adducentes, nisi quod simul cum ipsa incederent, viam prospicerent, qua ad Christum pervenire volebant, nec permitterent, ut asina inde desisteret. Sed hoc vocatur *ayew*. Porro, quid eveniebat Paulo a militibus in castra ducto. Simul cum iis progredi, & eam viam servare tenebatur, qua pertingere ad castra cupiebant: sed hoc iterum est *ayedai*. Idem de locis ceteris experiri poteris.

§. X.

Vox *ayew* ubi proprietatem servat, progressum ei, de quo praedicatur, vindicat: progressus fit motu de loco in locum continuato: quare si cui tribui motus de loco in locum nequeat, non poterit *to ayew* proprio ei significatu tribui: *πνευμα* *oes* Divinam denotat personam; Divina autem vis, successuum nescia, motum de loco in locum non admittit; unde patet *πνευματι* *oes* non posse *to ayew* servata proprietate competere, atque eo nomine vox ista improprie est in nostro loco accipienda. Ubi vero *to ayew* proprietatem deserit, ibi nec *to ayedai* servare eam potest: nostro igitur in loco *to ayedai* improprie dicitur.

§. XI.

§. XI.

Improprietas oritur nominibus diversorum invicem permutatis: omnisque vel Rethorica est, vel Logica. *το αγγελαι* nostro loco capiendum improprie est: idem vero notat aliquid, quod pravatum in homine cupiditatum coercitione constanter involvitur; id enim nexus orationis postulat. Cum hæc perinde peragatur, sive subjectum continuo locum muret, sive eodem loco se contineat; consequens est, ut *το αγγελαι* designet quidpiam, in quo concipiendo de subjecti progressu proprio plane non sit cogitandum. Jam vero citra relationem ponuntur in existendo, quorum unum cogitare fas est sine altero; & quæ citra relationem ponuntur, non ut connexa spectantur in existendo: *το αγγελαι* ergo hic notat aliquid, quod non spectari, ut connexum cum progressu subjecti sui proprio, debet. Quum autem notio, *τη αγγελαι*, propria, progressum involvat proprium; atque adeo, si quid eum progressu subjecti proprio non connectitur, illius etiam connexum non sit; quod propria *τη αγγελαι* notione exhibitur: consequitur porro, ut *το αγγελαι*, hic notet aliquid, quod non spectatur ut connexum in existendo ei, quod *το αγγελαι* proprie denotat. Enim vero in improprietas Rethorica, quod ponitur, spectandum est, ut connexum in existendo notioni termini propria: non igitur hic *το αγγελαι* improprietas obtinet Rethoricam; proindeque Logica est, quæ ipsi adhæret improprietas.

Ne dubites certum esse, quod de nexu orationis asseruimus: perpende verbi auctoris, ita enim fatur v. 13. *ει τις πραξις τς σωματος δυνατῃς, ἡγοραῖς*. Subjungit nunc v. 14. *οσοι γαρ πνευματι οὐκ αγωνται, αυτοι ειν υιοι οὐκ*. Hic autem quis nexus est, nisi ita auctor argumentatur: Qui negotia carnis mortificant, ducuntur Spiritu Dei: sunt Dei filii: qui ducuntur Spiritu Dei, qui Dei filii, vitam spiritualem nimirum habent, &. Qui negotia carnis mortificant, spiritualiter vivunt. Prædicatur adeo de iis, qui pravas cupiditates supprimunt, quod Spiritu Dei ducantur: prædicatum autem omne notione subjecti, cui tribuitur, involvi constat.

B

§. XII.

§. XII.

Improprietas Logica, per similitudinem explicanda est; adeoque characterum notione termini propria comprehensorum convenientia nritur: non illi omnes possunt conservari: alioqui nulla foret improprietas: non ex illis omitendus temere aliquis est, qui notionibus, quas terminus respicit, convenire intelligitur: fieret enim id absque ratione sufficiente. Et quum improprietas diversum quid a notione propria postulet, loco omisrarum determinationum alias notionibus ceteris annexis convenientiores substituenda sunt. Vera igitur notio voci *αἰσθησις* hic jungenda est; quæ ex notione termini propria retinenda, per notiones adjectas retinet; non retinenda, omittit, & in locum eorum, quod magis notionibus adjunctis congruit, substituit.

Respectus nimirum notionis improprie ad notionem propriam, idem est, qui imaginati ad imaginem: jam vero imaginatum & imaginem in quibusdam characteribus convenire plane necesse est: interim tamen in quibusdam ea a se invicem differunt, alioqui non diversa, sed idem essent; hinc si ex data imaginem inveniendum fuerit imaginatum, retentis iis characteribus, qui convenire possunt circumstantiis suppeditaris, omittendi alii, qui non conveniunt, datisque circumstantiis convenientiores exhibendi sunt.

§. XIII.

Duo autem, quæ maxime hic in censum veniunt, jam occupavimus, quorum alterum est relatio *τὸ αἰσθησις* ad Spiritum Divinum, alterum connexio ejus cum pravaram cupiditatum repressione. Quidquid ex notione vocis propria his repugnat, id utique notionibus repugnat adjectis. Quidquid ita est comparitum, ut relatione ad Dei Spiritum, salva persistente, nihil noncomprehensum in pravaram cupiditatum coercitione ponat, id a se ideis adjunctis omnibus convenire; fieri enim non potest, ut idea cuidam adjunctæ repugnet, quod comprehensum in ea notione est, quæ omnibus iis congruit; quo circa asserendum erit, notionem *τὸ αἰσθησις* genuinam hic esse, quæ ex notione vocis propria retinet, quæ salva relatione ad Dei Spiritum insituenda sal-
vaque

vaque comprehensione in pravaram coercitione cupiditatum retineri possunt, omittit autem quæ huic considerationi repugnant, & in locum eorum, quod magis convenit substituit.

Poterat etiam relatio ad notionem *VISIONIS DEI* inlitui, quippe quæ eandem ingreditur propositionem, quum vero determinationum allegatarum consideratio ad notionem genuinam evincendam sufficiat, ad alias respicere nolumus. Interim, nequid neglexisse videamur, breuiter ostendemus consensum eorum, quæ per istam notionem determinantur, cum iis, quibus determinandis nostræ interservient conditiones.

S. XIV.

Quid jam ex notione *τὸ ἀγεῖν* propria retineri possit, quid contra omittendum sit, siquidem referri ad *πνεῦμα θεῶν*, atque denotare aliquid debeat, quod repressioni pravaram cupiditatum involvitur, judicandum ex characteribus utriusque inter se collatis est. Primum, quod propria *τὸ ἀγεῖν* notio exigit, est, ut *ἀγόμενος* tanquam in progressu constitutus spectetur: progressus autem operatione ad mutandum continuo locum absolvitur. Jam quum repressio pravaram cupiditatum operationem quidem postulet, respectum vero mutandi loci excludat, adeoque notio eidem involuta operationem involvere possit, respectum loci non possit; si *τὸ ἀγεῖν* huc transferri debeat, ex primo notionis propriæ caractere, vindicari subjecto operatio potest, respectus mutandi loci non potest. Alterum quod *τὸ ἀγεῖν* proprie acceptum involvit, est ut *ὁ ἀγών* cum altero progrediatur, progredientis vero cum altero est, ut mutatis successively locorum spatiis præsentem alteri se exhibeat: atqui *πνεῦμα θεῶν*, quum omni præsens sit, spectari ut alteri præsens optime potest, & debet sane ei, qui genuinam pravaram cupiditatum suppressionem exercet, præsens esse; idem spatii circumscripti, propter eandem rationem non potest. Hinc si *τὸ ἀγεῖν* relationem designatam habere debeat, præsentis juxta alterum exhibi-

Arbitrio retineri potest, spatorum memoria arcenda, quod alterum notionis propriae characterem est. Postremum quod *το αγγελος* in significato proprio convenit, est, ut progressum *αγορευς* alter arbitrio suo attemperet: quum Spiritui Dei, propter vim infinitam, voluntas liberrima vindicanda sit, si *το αγγελος* tantum ad eum referendum sit, in hoc characterem, quod retinere nequeas, nihil deprehendes: quod si tamen idem significare simul aliquid debeat, quod pravatum cupiditatum suppressioni involvitur, respectum loci, ex notionem progressus, omittendum; directionem vero operationis ad arbitrium alienum retinendam fore, ex sito notionis propriae characterem perspicies. Pronum hinc ad iudicandum fuerit, si concipiamus, operationem alicujus dirigi ad arbitrium alterius constanter ipsi praesentis; prodire eam notionem, quae ex notionem *το αγγελος* propria sub conditione ante posita, quaeunque retineri possunt, exhibet; quae non possunt, omittit.

Confirmantur, quae de omittendis & retinendis notionis propriae characteribus hucusque diximus; si relationem eius instituiamus ad ideam filii Dei, quae cum connectitur. Progredere quorsum vis, non igitur evades Dei filius: sicut progressum, si fuerit, non ideo esse defines, quam enim alioqui aerotarium & lecto affixorum deploranda foret ac desperata conditio? Porro si ipse sine progressu possis esse Dei filius, poteris etiam simultaneo alterius progressu carere, poteris absque tui progressus directione istud tibi axioma conservare. Enimvero filius Dei esse non potes, nisi tuae operationes arbitrio respondeant Spiritus Divini, alioqui enim & impius posses esse Dei filius. Ut autem respondeant, praesentia ejus sanctissimum opus esse tibi intelliges, qui te peccatorem memineras.

§. XV.

Quum autem repressio pravatum cupiditatum non nisi volentis atque libere agentis sit, & praeterea Spiritus Dei maxime circa animi vires occupatus sit, consequitur, ut quemadmodum *το αγγελος*, propria sui notionem eam exhibet subiecti operationem, quae ipsi, quatenus mobile est competit; ita si quid debet in repressio pravatum cupiditatum comprehensum, & ad *πνευμα* eius referendum significare, respici-

respiciendum potius ad operationes libera susceptas voluntate sit: atque hinc, si cogitemus, dirigi alicujus operationes a voluntate libera profectas ad arbitrium alterius ei presentis, notionem formabimus, quæ τὸ ἀγέδαι relationem, ante indicatam sustinenti, loco determinationis minus eam considerationem ferentis, aliam vindicat convenientiorem, & ex ipsa hac consideratione, definitam.

Consensum iterum cum dictis deprehendimus, si relationem termini nostri instituemus ad filiorum Dei notionem. Sumus Dei filii ea nostræ parte, in quam imaginis Divinæ prærogativa cadit, quam quidem Theologi nostri, animam esse solide docent; actus ergo, quo Dei filii evadimus, versari circa animam debet. Neque vero hic voluntatis omitti respectus specialis potest: voluntatis enim efficitur operatio, ut non manerimus Dei, ceu eramus, filii.

§. XVI.

Sic igitur ista notio, qua nobis representamus, dirigi alicujus operationes suapte voluntate susceptas, ad arbitrium alterius eidem presentis, quum exacte omnes conditiones supra positas adimpleat, genuina erit notio, quæ per τὸ ἀγέδαι in nostro loco designatur. Et cum character presentis, indivulsus sit operari, τὸ ἀγέδαι rite interpretabimus, si concipiamus, operationes alicujus ab ipsa ejus voluntate profectas ad arbitrium alterius hujus operatione dirigi.

Non aliter vocem accipi censeo, quando a Græcis auctoribus dicitur ἀγέδαι εἰς ἀπερὴν, ἢ ἀράκιας εἰς τὰ ἴσα. &c. Quod vero de operatione presentis characteri diximus, illud solide evicium leges apud Excell. Reuschium in Syst. Metaphy. Theol. Nat. cap. VIII. §. 1011. p. 753.

§. XVII.

Proinde nunc notiones hactenus determinatæ in unam complexam coalescant, eritque ἀγέδαι πνευματικῆς nihil aliud, quam divinæ illius personæ, quam supra designavimus, operatione ad arbitrium ipsius in operationibus propria voluntate susceptis, dirigi.

Ita

Ita jam puro notionem subiecti satis declaratam atque confirmatam esse. Persinet autem totum hoc negotium, ad gratiam, quam Theologi cooperantem s. adjuvantem vocant: quemadmodum ex notionem, ab ipsis proposita, haud difficulter intelligitur. Ita enim B. Fechtius, gratia adjuvans, inquit, est, quæ una cum homine, novis viribus divinitus instructo ad exercitium operum Deo placentium convenit: de ord: modoque gratiæ Divinæ. Aphor. XIII. p. m. 36.

§. XVIII.

Vna superest subiecto addita vox, *οροι*, quæ, uti universalitatem notionis sibi adjectæ innuit, ita hic de omnibus prædicari docet; quorum ea affectio est, ut constanti Spiritus Divini operatione, seu gratia illa in operationibus, suapte voluntate susceptis, ad arbitrium ipsius dirigantur.

Cui nam vero entium generi vindicanda affectio ista sit, haud difficile adjudicandum est: de finitæ duntaxat esse cogitandum, quisque facile perspiciet, nec nisi ratione prædita posse in censum hic venire, voluntas istius affectionis notionem ingrediens, determinat. Tantum igitur de angelis hominibusque fuerit cogitandum: sed angeli ut omnes sunt vel boni vel mali, ita priores non indigent peculiari ea directione; sunt enim in bono jam confirmati; posterioribus non obtruncat illa; forent enim, alioqui Dei filii: quare relinquatur, ut de hominibus duntaxat accipiatur. Nec de iis quidem omnibus. Si eos in statu institutionis primæ; si in alterius vitæ felicitate consideres, rum sua sola directione ad ea committi possunt, quæ consentiunt Spiritus S. arbitrio. Est igitur hominum lapsorum, & divina benignitate restauratorum. Et hæc quidem, hætenus de subiecto disputata propositionis nostræ, sufficiant. Convertimur nunc ad notionem prædicati, rite indagandum.

§. XIX.

Υιος Θεου, duplici ratione in scriptura dicitur, nunc proprie, nunc minus proprie. Priori modo, secundum doctrinam Scripturæ, Divinam designat personam, quæ per generationem particeps Divinæ est essentiæ. Ps. II. 7. Mich. V. 1. Exerte autem Scriptura docet, non esse hunc nisi *μονογενην* Joh. I. 18. Cap. III. 16. atque adeo vox, primo significatu accepta, non potest nisi unitatis numero poni. Hic ergo ubi commemorantur *υιοι τῶ Θεου*, de Dei filiis cogitandum est, minus proprie ita nuncupatis,

De

De voce *υις* sigillatim spectata, nihil esse, monendum duximus: quum satis noti significatus sit, & minus præterea dubii. Complexi autem termini notionem ex scriptura definiendam, nemo spero inficiabitur.

§. XX.

Ea autem ratione usurpata vox creaturis rationalibus, non quidem omnibus in universum, sed inter eas aliquibus tribuitur. Appellantur ita angeli, quales a Deo erant conditi, Job. XXXVII. 7. Postquam lapsus quorundam contingit, qui in bono perfliterunt, idem nomen retinent: Job. I. 6. qui ab eo defecerunt, non amplius eo compellantur. Præter angelos etiam homo ita vocatur, qualem Deus creaverat. Luc. III. 38. Post lapsum, qui in omne genus vitiorum ruunt, quin etiam ii, qui sibi solis relictæ sunt, longe alio veniant titulo, Eph. II. 3. Joh. VIII. 44. qui vero oblatam Dei gratiam acceptarunt, pii & fideles homines, & quibus contingit, æternæ felicitatis heredes fieri, iterum hoc axioma insigniuntur. 1. Joh. III. 2. Joh. I. 12.

§. XXI.

Angeli, quales a Deo conditi erant, gaudebant viribus, ita instituendi liberas actiones, ut in iis placerent Divino Numini: qui confirmati in bono sunt, quum actu idem agant, quin vires eas retinuerint, dubium non est. De hominibus, secundum statum, quem ipsis creatio largiebatur, aut æternæ felicitatis fruitione *σωτηριαν* consecutis, idem constat: neque est sentiendum fere aliter de iis, quos restaurare Divina gratia occæpit: Lapsi vero angeli pariter atque homines, si per se spectentur, aut plane habitu vitioso adhuc se corruptiores reddiderint, non inest iis ea vis, quod colligere, vel ex depravationis notionem patet: quapropter omnino asserendum est: Omnes, qui inter creaturas rationales §. Scripturæ audiunt Dei filii, vi gaudere, actiones liberas ita instituendi ut Deo in iis placeant: omnes, contra quos ea non vocat Dei filios, eo desitui caractere.

§. XXII.

§ XXII.

Hinc igitur vim ita instituendi actiones liberas ut quis Deo in iis placeat, recte nobis videtur, pro caractere filiorum Dei proprio habere, & secundum Scripturam usum asserere, per Dei filios intelligi, qui actiones liberas ita instituere valent, ut Deo in placeant

Ad eundem hunc characterem in notione filiorum Dei determinanda, haud obscure nōs Scriptura in locis aliis ablegat. Ceterum hic notionem generalem tradimus filiorum Dei, prouti angelis hominibusque communis est, nihil obfuturam determinationibus in subiecto obviis.

§. XXIII.

Quum vero noster locus filios Dei nuncupari eos jubet, qui vita spiritali perfruuntur: vitaeque spiritalis obtingat hominibus, vi ea quam designavimus, per fidem ipsis collata: fidenter ajo, *vires res esse* etiam hic significatio, ne modo declarata appellari,

Observavimus nimirum jam ad §. XI. abs auctore ita argumentationem instrui, ut, qui pravas cupiditates reprimunt, ducti Divino spiritu ab ipso habeantur: qui Dei spiritu ducuntur, eos Dei filios nuncupet: quos Dei filios nuncupat, iis vitam spiritali adjuvandam supponat: ex quo adeo pater, ejus quod asseruimus veritas. Ad vitam vero spiritali vim eam, quam diximus, requiri, vel inde intelligitur, quod filiorum Dei officium sit, Deum imitari: officia autem vires ad agendum sufficientes praestruant.

§. XXIV.

Ita nunc redeat praedicatum ad subiectum suum, ejus ante notionem determinavimus, luculentam hinc fore speramus genuinum auctoris sensum. Hac nimirum ejus est assertio: quotcumque Spiritus Sancti operatione ad arbitrium ipsius, in operationibus propria suscepti voluntate, dirigi se patiuntur, illi ita instituere actiones liberas valent, ut Deo in iis placeant. Nihil hac assertione verius nihil certius est: quod nunc, ut intelligatur, pro instituti nostri ratione, operam navabimus; non inutilem ut speramus futuram.

Duo

Duo autem antea ad sententiam D. Auctoris rite intelligendam, notaque interpretationis cum ea convenientiam, insuper hic velim annotari; alterum est, auctorem tantum asserere, Deum esse filios, qui Spiritu Divino dicuntur; non vero id sibi velle, quod datus Spiritus Divini sit fundamentum atque causa, cur quis Dei filius evadit: juvat in hanc rem perpendi, ea quae Magnus Calovius in Bibli. illust. ad hunc locum contra Grotium annotat, ita autem fatuit: *Causa τῆς υιοθεσίας non est insufflatio Spiritus S., sed regeneratio & fides. Omnes enim filij Dei sumus per fidem in Christum, Gal. III. 25. & quotquot eum receperunt, quod fit per fidem, iis dedit potestatem, ut sint filij Dei, qui credunt in nomen ejus. Job. I. 12. Consequens autem regenerationis & fidei est Spiritus S. donatio, qui renatis & fidelibus donatur, quem non accipimus ex operibus legis sed ἐξ ἀπορίας πίστεως. Gal. III. 2. Quia estis filij Dei, misit Deus Spiritum filii sui in corda vestra. Gal. IV. 6. Alterum est, ad actiones voluntate susceptas, id nos requirere, ut fiant libero decreto animae, adeoque prælucente intellectu; de quarum actionum genuina indole egregie agit, Magnificus Joh. Jac. Lehmans, Vir supra laudes nostras positus, in Institutionibus Jur. Natural. Proem. Sect. II. §. ix. seq. p. 64.*

§. XXV.

Quod voluntati Spiritus S. convenit, Divinae voluntati convenit: Deus enim est. Quod voluntati Divinae convenit, id Deus sibi tanquam bonum repræsentat: non enim mala vult. Quod Deus tanquam bonum sibi repræsentat, inde voluptatem percipit. Ex quo voluptatem percipit, id ipsi placet. Quod igitur voluntati Spiritus S. convenit, id Deo placet.

Hac propositione opus nobis fuit, ut scopum nostrum attingeremus deinceps: ceterum nihil hic supponi quod non scriptura & ratio confirmet, per se quemque arbitrari existimaturum.

§. XXVI.

Quod ad arbitrium nostrum dirigimus, ejus tendentiam voluntati nostrae convenientem reddimus, jam si quis in operationibus voluntate susceptis, minus Spiritus S. voluntati

luntati conveniat, in tendentia sua, qua ad eas fertur. convenire eidem voluntati non potest: aliqui enim Spiritus S. idem simul vellet atque nollet: proinde is in operationibus voluntate susceptis ad arbitrium Spiritus S. non dirigeretur. Quoniam autem, qui Spiritu Dei ducuntur, in operationibus voluntate susceptis ad arbitrium ipsius diriguntur, patet eos in operationibus voluntate susceptis, voluntati Spiritus S. convenire.

§. XXVII.

Actiones liberæ sunt operationes voluntate susceptæ: Qui ergo Dei Spiritu ducuntur, in actiobus liberis, voluntati Spiritus S. conveniunt.

Vt autem aliquis, in actionibus liberis sit conveniens voluntati Spiritus S., ad hoc requiritur, non solum ut ipsa actio, per se spectata, nihil adversum Deo contineat: Verum etiam, ut subiectum in ejusmodi statu eas exercent, qui non minus Divinæ voluntati congruit.

§. XXVIII.

Qui Spiritu Dei ducuntur, illi in actionibus liberis voluntati Spiritus S. conveniunt. Quod autem voluntati Spiritus S. convenit, id Deo placet. Illi igitur in actionibus liberis Deo placent. Et quoniam ab esse ad posse valet consequentia, etiam actiones liberæ ita instituere valent, ut Deo in iis placent.

Id tamen de viribus per fidem collatis intelligi velim, quum probe memor sim, hominem solis sui viribus, pro statu præsentis vitæ, præstare id nequaquam posse.

§. XXIX.

Ens, quod actiones liberæ ita instituere valet, ut in iis Deo placeat, est Dei filius. Qui ergo spiritu Dei ducuntur, sunt Dei filii.

Ita

Ita hætenus, propositionis nostræ veritatem evicturi, nexum inter subiectum & prædicatum intercedentem, observavimus. Quum autem diversa possit esse ratio, ex qua quis Dei filius est juvat amplius exponere, quo pacto, quo titulo, hi qui Dei Spiritu ducuntur, Dei existant filii, adeoque locum sequenti propositioni facimus.

§. XXX.

Ducti Dei Spiritu, creaturæ rationales sunt, quod actiones liberæ iis vindicandæ demonstrant: quoniam tamen per operationem Spiritus S. dirigendi sunt, ad actiones liberæ voluntati Divinæ conformandas: consequntur, ut sibi solis relictæ, id ipsum agere nequeant: non enim frustra aliquid Deus agit; atque ita intelligitur, tum eos jacturam concreatarum virium lecisse, tum istas ad eam perfectionem nondum rediisse; utroque enim modo ad id quod diximus, plenissime sufficerent. Proinde in iis, qui Spiritu Dei ducuntur, quas habent vires, continuo ut tales spectandæ sunt, quæ per Divinam gratiam restaurantur. Enim vero, dum restaurantur dictæ vires, intuitum satisfactionis acceptatæ constanter involvunt, fieri enim per legem justitiæ Divinæ aliter non potest: Acceptatio autem satisfactionis pro se præstitæ fidei est: non igitur nisi fidei intuitu, vires quas designavimus, habent: quare, quum, respectu earum virium sint Dei filii, consequntur, ductos Dei Spiritu per fidem esse Dei filios.

Quando nimirum ducti Divino Spiritu, operatione ipsius ad arbitrium ejus diriguntur in actionibus liberis, atque hinc, ut ante docuimus, in actionibus istis Deo placent; tum simul involvere respectum ad principium illud debent, unde iis gratia ista Spiritus S. in ipsis operosa congrit, alioqui ad arbitrium Spiritus S. non essent sane conformati; atque hinc, ut ex fide agant necesse est, asserente scriptura, quod sine fide Deo nemo placeat; atque adeo vis etiam ita operandi, absque fide concipi, in istiusmodi subiecto, non potest.

§. XXXI.

§. XXXI.

Dum vero propositionem, cujus sensum & veritatem hactenus investigavimus, ita auctor connectit orationi reliquæ ut filios Dei, Spiritualiter etiam vivere, asserendum sit. Non erit difficile assertionis fundamentum introspicere: ipsa nimirum vita spiritualis, cum sit in iis viribus posita, quibus subiectum, Deo placens efficitur, & quas homo peccator, fidei beneficio obtinet, character filiorum Dei indivulsus est, ut quam primum hominem, ex corruptione naturali, eo eluctari cogitas, ut evadat Dei filius, statim etiam cogitandum sit, eum vita spirituali donari: & quamdiu homo filius Dei manet, tamdiu vita spiritualis eidem denegari nequeat. Ita ergo, propositione ista: quotecunque Spiritu Dei ducuntur, illi sunt Dei filii; tanquam principio indubitato præstructa, rectissime Auctor inferre poterat: quotecunque Spiritu Dei ducerentur, de iis quod vivant (vita nimirum spirituali) omnino fore asserendum.

Hæc nunc pro instituti nostri ratione sufficiant, cum ex iis, quæ diximus, & sensus, & veritas, & nexus propositionis nostræ, quantum quidem speramus, abunde possit perspici.

ao 41

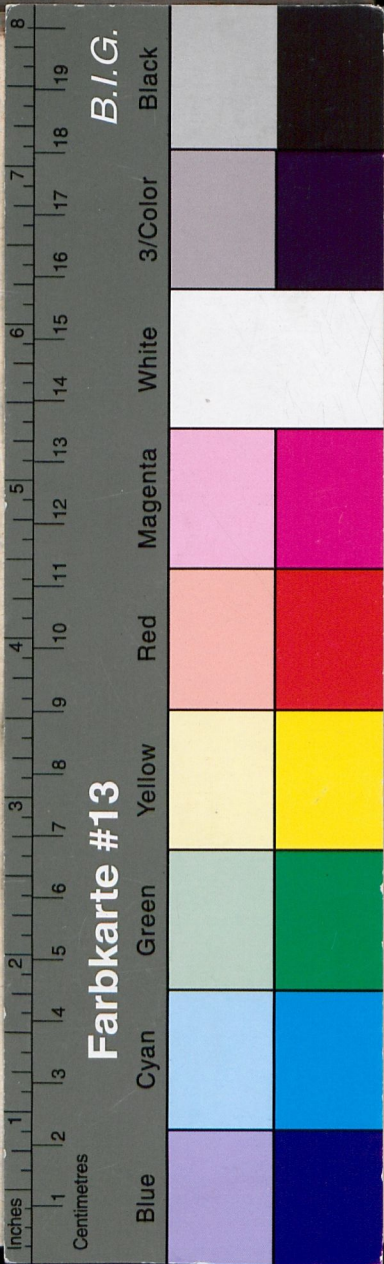
00 A 6314

5b.

17

Bl. 141

DISSERTATIO EXEGETICA

**DIVINO DVCTOS SPIRITV
DEI ESSE FILIOS**

EX ROM. VIII. 14. ASSERENS

QVAM
DEO AVSPICE
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO
D O M I N O
WILHELMO HENRICO
DVCE SAXONIÆ, IVLIACI, CLIVIÆ, MONTIVM
ANGARIÆ ET WESTPHALIÆ, COMITE
SAYNÆ ET WITIGENSTEINI: RELIQUA

AMPLISSIMI PHILOSOPHORVM ORDINIS BENEFICIO,
ERVDITORVM IVDICIO

DIE OCTOBR. A. O. R. MDCCXXXVIII.

PRÆSIDE

**M. IOACH. EHRENF. R.
PFEIFFERO**

SVBJCIET

RESPONDENS

IUSTVS FRIDERICVS STATIVS

MEGAPOL. S. S. THEOL. ET PHIL. CVLT.

JENÆ, LITERIS MARGGRAFIANIS.